

УДК 342.9:347.961

А. В. Кудін
*здобувач**Науково-дослідного інституту публічного права*

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАТЕНТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Сьогодні в Україні у зв'язку зі здійсненням ряду соціально-економічних, політичних, ідеологічних і культурних реформ проблема забезпечення прав і свобод людини і громадянина набуває особливого значення. Її зміст обумовлюється складнощами щодо забезпечення закріплених у Конституції держави прав і свобод людини й громадянина та в низькому рівні їх захисту від правопорушень. Такі обставини обумовлюють актуальність проведення науково-теоретичних досліджень, спрямованих на детальне дослідження механізму забезпечення прав та свобод громадян у сфері промислової власності, в тому числі, через інструментарій патентування [4, с. 392].

Огляд останніх досліджень. Проблемні питання патентної діяльності крізь призму адміністративного права досліджували такі вчені, як: Г. Андрущук, В. Бурячок, Є. Валькова, М. Галянтч, С. Головань, І. Запорожець, С. Золота, І. Каплун, О. Коротун, І. Кравченко, К. Куркова, А. Пишна, В. Понікаров, Г. Римарчук, О. Світличний, Д. Смерницький, О. Тандир, Є. Юркова та інші. При цьому, комплексних досліджень патентування як об'єкту адміністративного забезпечення в Україні, на жаль, замало, що комплексно обґрунтовує актуальність обраної теми статті.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі системного аналізу позицій вчених-адміністративістів та науковців інтелектуального права, розкрити механізм адміністративно-правового забезпечення патентної діяльності в Україні.

Виклад основних положень. Теоретик права О. Ф. Скакун сформувала, що правовий механізм є частиною соціально-правового механізму, що діє в єдності й завданнями якого є охорона, захист, відновлення порушених прав і правової культури населення. Вчена поділяє механізм соціально-правового забезпечення прав і свобод людини на три підсистеми: механізм реалізації, охорони та захисту. Механізм забезпечення прав людини сприяє: виявленню змісту і перспектив розвитку принципів права в межах моделі громадянського суспільства й державності; пізнанню закономірностей та ефективності функціонування соціальних інститутів громадянського суспільства; аналізу соціальних функцій держави, їх відповідності меті світового співтовариства на створення гідного рівня життя; виявленню психологічної готовності населення до сприйняття гуманитар-

них цінностей; пошуку ефективних засобів для дотримання охорони й захисту прав індивідів і спільнот [7, с. 190].

Механізм реалізації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, як вважає А. Олійник, призначений для втілення в життя соціальних благ, що закріплені за суб'єктом нормами об'єктивного права. Механізм же забезпечення реалізації суб'єктивних прав, свобод і обов'язків активної діяльності державних органів чи органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян чи їхніх посадових і службових осіб – для створення умов щодо реалізації прав, свобод і обов'язків (гарантування), а також охорони, захисту і здійснення певних заходів щодо відновлення порушених прав, свобод і обов'язків [5, с. 151]. І. П. Голосніченко розкрив, що механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин – це сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких справляється вплив на відносини, що виникають у процесі здійснення виконавчої влади. До його структури входять такі елементи: 1) норми адміністративного права; 2) адміністративно-правові відносини; 3) акти тлумачення норм адміністративного права; 4) акти реалізації адміністративно-правових норм і відносин [3, с. 20–21].

Механізм забезпечення прав і свобод громадян у сфері державного управління, це, як наголошує Я. Лазур, процес діяльності органів державного управління щодо створення належних умов реалізації, охорони та захисту прав і свобод громадян від протиправних дій, шляхом виконання матеріальних і процесуальних юридичних засобів та способів. Функціональними складовими частинами механізму адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні є елементи, які значною мірою впливають на його ефективність (необов'язкові складові). Тобто, функціональні складові мають можливість якісно змінити механізм адміністративно-правового забезпечення, вони суттєво впливають на його надійність (наприклад, чим вище рівень правосвідомості суб'єктів адміністративно-правових відносин, то надійніше діє цей механізм) Але механізм забезпечення прав і свобод може існувати самостійно [4, с. 392-398].

Далі окреслимо визначення та елементи спеціальних механізмів в окремих секторах правового регулювання. Механізм адміністративно-право-

вого забезпечення захисту прав споживачів був предметом дослідження М. В. Фролова, який комплексно визначив, що механізм адміністративно-правового забезпечення прав споживачів – це комплекс засобів, гарантій та відповідальності, спрямованих на реалізацію, охорону, захист і відновлення порушених прав споживача, а також формування загальної та правової культури населення. Комплекс таких заходів криє в собі механізм реалізації, механізм охорони, механізм захисту і відновлення прав споживачів. Механізм реалізації передбачає заходи, здатні створити передумови для реалізації прав споживачів. До таких заходів відносять і створення умов для вільної конкуренції, відсутність обмежень щодо вільного вибору товарів, робіт і послуг. Механізм охорони передбачає заходи з профілактики порушень прав споживачів для утвердження правомірної поведінки суб'єктів господарювання у відносинах зі споживачами. Заходи з охорони прав споживачів означають особливий контроль за суб'єктами господарювання, які мають монопольне становище на ринку та реалізують продукцію (товари, роботи, послуги) споживачам; встановлення обов'язкової реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності; ліцензування та ін. Механізм захисту – комплекс заходів, що спрямовані на відновлення порушених неправомірними діями прав споживачів і відповідальності суб'єктів господарської діяльності та їхніх посадових осіб, які вчинили порушення прав споживачів [8, с. 314-320].

Механізм адміністративно-правового регулювання взаємодії органів виконавчої влади в інформаційній сфері вивчає І. Березовська, розкриваючи, що це сукупність правових засобів, заходів та способів, за допомогою яких забезпечуються функціонування та розвиток взаємодії органів виконавчої влади як суб'єктів забезпечення національної інформаційної безпеки. Структурними елементами механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки є: а) норми адміністративного права, що закріплюють права та обов'язки учасників взаємодії у сфері забезпечення інформаційної безпеки; б) адміністративно-правові відносини, що складаються у процесі спільної діяльності суб'єктів взаємодії у сфері забезпечення інформаційної безпеки; в) акти реалізації прав та обов'язків учасників взаємодії, що виражаються у втіленні приписів норм адміністративного права у процесі взаємодії суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки [1, с. 31–35].

Зміст та структуру адміністративно-правового механізму забезпечення економічної безпеки держави вивчав А. Присяжнюк та сформував наступні узагальнення: – цей механізм включає дві взаємопов'язані підсистеми (підсистема елементів – засобів впорядкування суспільних відносин, а також підсистема його структури), які в своїй

сукупності і утворюють вказаний механізм; – він сприяє реалізації державно-владних повноважень і функцій держави в сфері забезпечення економічної безпеки і постає у вигляді цілісного системно-організованого засобу впливу на економічну сферу, де об'єктом впливу з боку цього механізму слід визнати правовідносини в сфері економіки в частині забезпечення її безпеки; – на визначення змісту та особливостей цього механізму впливають об'єкт забезпечення, яким виступають правовідносини в сфері економіки, а також характер та специфіка здійснення економічної функції держави (централізоване або децентралізоване управління економікою, втручання держави у її розвиток або забезпечення функціонування економіки за законами ринку). Таким чином, системний погляд на механізм адміністративно-правового механізму забезпечення економічної безпеки держави розкриває ті форми в яких відбувається державне управління національною економікою. Виходячи з цього необхідно визнати, що підвищення ефективності дії цього механізму може бути здійснено лише за умови подальшого вдосконалення окремих його підсистем (блоків) та елементів, що входять до їх складу. Особливо це відноситься до вдосконалення засобів впорядкування суспільних відносин в цій сфері (процедурно-функціональний блок), так і вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності уповноважених органів державної влади (інституційно-організаційний блок) [6, с. 808-813].

Більш спеціально до досліджуваної нами проблематики Є. Валькова сформувала, що механізм адміністративно-правової охорони права інтелектуальної власності суб'єктів господарювання – це певна сукупність адміністративно-правових засобів, які забезпечують безпосередній юридичний вплив на поведінку суб'єктів та об'єктів суспільних відносин охорони права інтелектуальної власності з метою забезпечення її ефективності. Проведений аналіз механізму адміністративно-правового регулювання у сфері охорони права інтелектуальної власності та його структурних елементів є основою для створення необхідних засобів адміністративно-правової охорони права інтелектуальної власності з метою підвищення ефективності такої охорони. Вчена сформувала, що в сучасній науковій літературі вчені розподіляють елементи механізму адміністративно-правового регулювання на основні та факультативні. Первинним елементом правового регулювання є норма права. Виникненню, зміні чи припиненню правовідносин передують юридичні факти, під якими в теорії права розуміються різного роду дії та події, які називають життєвими обставинами. Третім основним елементом механізму адміністративно-правового регулювання у сфері охорони права інтелектуальної власності є акти реалізації прав та обов'язків суб'єктів. При цьому,

у структурі механізму адміністративно-правового регулювання у сфері охорони права інтелектуальної власності можуть бути виділені й інші факультативні елементи. Вчена вважає за потрібне до них віднести: норми тлумачення права, принципи права, акти застосування права, законність, правосвідомість та правову культуру. На думку Є. Валькової, саме вони є додатковими оскільки на відмінну від норми права, яка є первинним регулятором суспільних відносин у сфері охорони права інтелектуальної власності, адміністративно – правових відносин, що складаються в процесі взаємодії між суб'єктами та об'єктами охорони права інтелектуальної власності та актів реалізації суб'єктивних прав та обов'язків, за допомогою яких норми права втілюються у життя, норми тлумачення права, принципи права, акти застосування права, законність, правосвідомість та правова культура можуть доповнювати механізм правового регулювання в деяких випадках. При цьому, структура механізму адміністративно-правової охорони права інтелектуальної власності складається з трьох основних елементів: адміністративно-правових норм; адміністративно-правових відносин та актів реалізації прав та обов'язків суб'єктів [2, с. 84-88].

Отже, механізм адміністративно-правового забезпечення патентної діяльності в Україні – це складний, багатофункціональний, організаційно-процесуальний набір правових та організаційних інструментів, процедур та засад реалізації діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо створення належних умов для функціонування патентної діяльності та впливу суб'єктів публічної адміністрації на охорону прав промислової власності шляхом патентування.

Елементами механізму адміністративно-правового забезпечення патентної діяльності в Україні є: 1) спеціальні принципи адміністративно-правового забезпечення патентної діяльності в Україні; 2) норми права; 3) форми адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації; 4) методи адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації; 5) адміністративні процедури у сфері забезпечення патентної діяльності; 6) засади міжнародного патентування як спосіб захисту прав промислової власності; 7) інші правові, організаційні, фінансові та інформаційні заходи, що забезпечують функціонування адміністративно-правового забезпечення патентної діяльності.

Література

1. Березовська І. Р. Поняття і характеристика структурних елементів механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 31-35.
2. Валькова Є. В. Зміст та структура механізму адміністративно-правового регулювання у сфері охорони права інтелектуальної власності. *Форум права*. 2012. № 3. С. 84-88.

3. Голосніченко І. П. Адміністративне право України: основні поняття : навч. посіб. К. : ГАН, 2005. 231 с.

4. Лазур Я. В. Поняття, сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні. *Форум права*. 2009. № 3. С. 392-398.

5. Олійник А. Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні : монографія. К. : Алеута. КНТ, Центр навч. літ-ри, 2008. 472 с.

6. Присяжнюк А. Й. Адміністративно-правовий механізм забезпечення економічної безпеки держави. *Форум права*. 2011. № 1. С. 808-813.

7. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.

8. Фролков М. В. Механізм адміністративно-правового забезпечення захисту прав споживачів. *Публічне право*. 2013. № 2. С. 314-320.

Анотація

Кудін А. В. Механізм адміністративно-правового забезпечення патентної діяльності в Україні. – Стаття.

В статті розкрито механізм адміністративно-правового забезпечення патентної діяльності в Україні як складний, багатофункціональний, організаційно-процесуальний набір правових та організаційних інструментів, процедур та засад реалізації діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо створення належних умов для функціонування патентної діяльності та впливу суб'єктів публічної адміністрації на охорону прав промислової власності шляхом патентування. Визначено елементи механізму адміністративно-правового забезпечення патентної діяльності в Україні.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, електронне врядування, інструменти, механізм, патент, патентна діяльність, принципи, публічна адміністрація, статус, суб'єкт.

Аннотация

Кудин А. В. Механизм административно-правового обеспечения патентной деятельности в Украине. – Статья.

В статье раскрыт механизм административно-правового обеспечения патентной деятельности в Украине как сложный, многофункциональный, организационно-процессуальный набор правовых и организационных инструментов, процедур и принципов реализации деятельности субъектов публичной администрации по созданию надлежащих условий для функционирования патентной деятельности и влияния субъектов публичной администрации на охрану прав промышленной собственности путем патентования. Определены элементы механизма административно-правового обеспечения патентной деятельности в Украине.

Ключевые слова: административно-правовое обеспечение, электронное управление, инструменты, механизм, патент, патентная деятельность, принципы, публичная администрация, статус, субъект.

Summary

Kudin A. V. The mechanism of administrative and legal support of patent activity in Ukraine. – Article.

The article reveals the mechanism of administrative and legal support of patent activity in Ukraine as a complex, multifunctional, organizational and procedural set of legal and organizational tools, procedures and principles of implementation of public administration to create appropriate conditions for the operation of patent activity and influence of public entities administration for the protection of industrial property rights through patenting. The elements of the mechanism of administrative and legal support of patent activity in Ukraine are determined.

Key words: administrative and legal support, e-government, tools, mechanism, patent, patent activity, principles, public administration, status, subject.